

Борщ Костянтин Костянтинович
кандидат соціологічних наук, доцент
кафедра соціології та соціальної роботи
ДВНЗ Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна

СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УЖГОРОДА ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАДИЦІЙНИХ СІМЕЙНО-ШЛЮБНИХ СТОСУНКІВ ТА ЦІННОСТЕЙ

Сім'я – це складне соціокультурне явище. Специфіка і унікальність її полягає в тому, що вона фокусує в собі практично всі аспекти людської життєдіяльності і виходить на всі рівні соціальної практики: від індивідуального до суспільно-історичного, від матеріального до духовного. Сімейно-шлюбні відносини являють собою інтерес для дослідження, оскільки сім'я є одним з фундаментальних інститутів суспільства. У ході культурно-історичного розвитку змінювалися як форми сімейно-шлюбних відносин, так і сам зміст цих відносин, зокрема, між чоловіком і дружиною. Розгляд причин виникнення тих чи інших форм шлюбу становить інтерес для культурно - історичного аналізу, розгляду причин кризи сім'ї в даний час. Разом з тим, між процесами кризи та еволюції, представленими у науковій літературі як протилежні, існує тісний зв'язок і залежність, які й обумовлюють сучасний стан сімейно-демографічної та соціальної сфер українського суспільства

Ключові слова: трансформація, ставлення, цінності, відносини, егалітарна, традиційна, сучасні.

Вступ. Інститут сім'ї відіграє важливу роль в системі відтворення населення і життєзабезпечення основних потреб суспільства в галузі регулювання соціальних відносин, соціалізації індивідів, їх морального і фізичного самопочуття, життєвої самореалізації. Одночасно сім'я виступає малою групою - самим згуртованим і стабільним осередком суспільства. Протягом свого життя людина входить до складу безлічі самих різних груп - у групу однолітків або друзів, шкільний клас, трудовий колектив, спортивну команду - але лише сім'я залишається тією групою, яку вона ніколи не покидає.

Сім'я на сучасному етапі зазнає радикальних змін своїх функцій та форм сімейного життя. Все більшого поширення набуває неповна і позашлюбна сім'я, збільшується вік вступу у шлюб, знижуються показники народжуваності, відбувається передача реалізації базових функцій сім'ї соціальним інститутам, зростає число конфліктів між членами сім'ї через різне розуміння сімейних цінностей та різне сприйняття розподілу ролей. Все це нашою хурою на необхідність дослідження даних питань задля попередження конфліктних ситуацій у шлюбно-сімейних стосунках, та щоб полегшити перехід до нових, адаптованих до сучасних умов форм сімейного життя.

Аналіз публікацій. Погляд на сім'ю як на соціокультурний феномен і основний соціалізуючий фактор суспільства в тій чи іншій мірі відбувається в філософських працях (Платон, Арістотель, Ф.Бекон, Т.Гоббс, І.Кант, К.Маркс, Ф.Енгельс, В.В.Розанов, Н.А.Бердяєв, П.Флоренський, М.Бубер). Такий підхід відтворюється і в сучасних соціологічних дослідженнях, наприклад, в роботах Л.І.Савінова, М.С.Мацковская, С.І.Голоду, А.Г.Вишневського, А.Г.Харчева та ін.

Історичний шлях розвитку форм шлюбно-сімейних відносин як структури, що відтворює людину як біологічну особину. Список найбільш значущих робіт в цій області відкривається роботами І.Бахофена "Материнське право" (1861р.), Л.Моргана, Д.Мак-Леннана, Ф.Енгельса, Е.Вестермарка. Серед вітчизняних дослідників необхідно назвати в першу чергу Ю.І. Семенова, Л.А. Файнберга. У їхніх роботах гли-

боку і повно розкривається історичний шлях розвитку сім'ї, який розглядається як частина еволюційного процесу світової історії. Організація між статевих відносин цілком підпорядковувалася необхідності продовження роду. Це, по Бахофену, («Материнське право», 1861р.), і зумовило визначення походження по материнській лінії.

Метою статті є: дослідити особливості та закономірності процесу трансформації сімейних відносин. Відповідно до даної мети, були поставлені наступні **завдання**: 1. Дослідити стан шлюбно-сімейних стосунків на території міста Ужгород. 2. проаналізувати притаманні їм тенденції розвитку. **Об'єктом** дослідження є явище трансформації сімейних стосунків. **Предметом** дослідження є причини, наслідки та перспективи закономірної зміни сімейних відносин. Ступінь наукового вивчення проблеми: Сім'я і сімейні відносини в дослідницьких роботах розглядаються за кількома векторами.

Виклад основного матеріалу. Зарубіжний та вітчизняний досвід засвідчує, що сім'я, яка є основою ланкою суспільства, має визначальний вплив на формування соціальної напруженості цього суспільства. Оскільки стан сім'ї (соціально-економічний, психологічний тощо) може змінюватися, то і соціальна напруженість в залежності від особливостей його зміни може зростати або спадати. В наш час відбуваються процеси трансформації сім'ї. Ось чому так важливо відслідкувати особливості протікання цих процесів, щоб контролювати їх вплив на соціальну напруженість у суспільстві.

Сім'я – найфундаментальніший універсальний соціальний інститут. Вчені вивчають сім'ю багато десятиліть. Соціологи дають своє визначення поняттю «сім'я». Наприклад, Джордж Мердок, дослідивши форми сімей в 250 культурах (1949), запропонував наступне визначення: сім'я – це соціальна група, що характеризується загальним місцем проживання, економічною кооперацією, відтворенням [1, с. 45]

Таким чином, для соціології характерно розглядати сім'ю як соціальний інститут і як соціальну групу. Як соціальний інститут сім'я характеризується сукупністю соціальних норм, санкцій та зразків по-

ведінки, що регламентують взаємини між членами подружжя, батьками, дітьми та іншими родичами.

Як малу соціальну групу сім'ю можна визначити як спільноту, що складається на основі шлюбу або кровної спорідненості, члени якої пов'язані спільністю побуту, взаємодопомогою і взаємною моральною відповідальністю подружжя за здоров'я дітей та їх виховання [1, с.50].

Соціальна сутність сім'ї виражається через систему категорій, таких як умови життя сім'ї, образ думок сім'ї, успішність шлюбно-сімейних відносин і етапи життєвого циклу сім'ї. Ці категорії відображають основні аспекти шлюбу і сім'ї, найважливіші сторони їх функціонування [2, с.121-128].

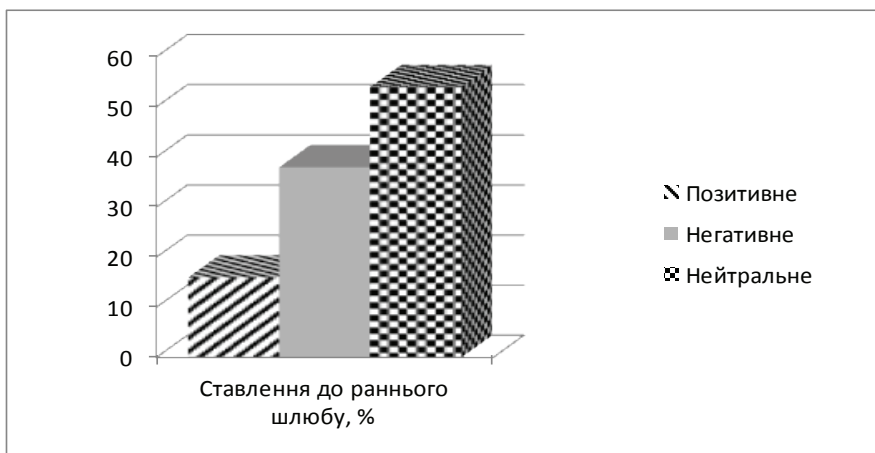
В кожній сім'ї бажано намагатися досягти того, щоб взаємовідносини членів сім'ї були побудовані на позитивних емоціях спільних інтересів. Це не значить, що власні інтереси треба беззаперечно підпорядкувати потребам інших членів сім'ї, будь то діти, або дорослі. Але якщо цілі і потреби висуваються спільно, то вони стають спільними цілями кожного члена сім'ї, що дуже важливо для сімейних відносин [3, с.132].

Сучасне швидкоплинне життя створює нестабільність сімей. З однієї сторони у зв'язку з технотрон-

ним виробництвом трудові обов'язки дітей, що ще донедавна допомагали батькам у праці звелись майже нанівець. Але матеріальні потреби членів сімей все збільшуються, зростають і вимоги по їх задоволенню. З іншої сторони досвід старшого покоління не завжди відіграє роль дороговказу. З'являються нові економічні фактори, які раніше не існували і про які батьки навіть не здогадувались. Тому дуже часто приймати рішення молодій людині приходиться самостійно. На перший план виходить потреба не підкорення, а виховання ініціативи, демократичних цінностей і норм [4, с.350].

У ході дослідження, проведеного у місті Ужгород, було виявлено відношення респондентів до громадянського шлюбу та дошлюбного співжиття виявилось досить позитивним, але переважна більшість «за» була від респондентів віком 18-25 років. При цьому досвід співжиття до шлюбу є у 37% респондентів, з них 25% зараз у шлюбі

Ставлення до раннього шлюбу в основному нейтральне (54%), хоча вважають, що це нетривалі шлюби. Позитивно (16%) відповідали в основному молоді люди до 25 років, негативно відповіло 38% респондентів.

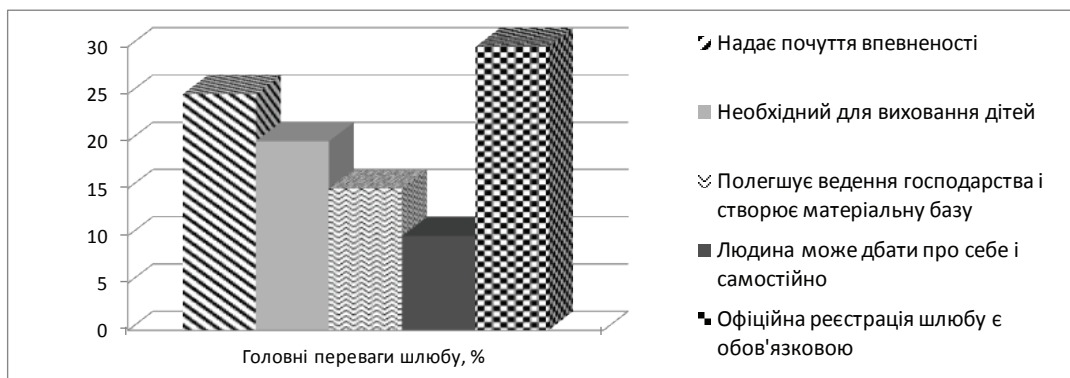

Відношення респондентів до громадянського шлюбу та дошлюбного співжиття виявилось досить позитивним, але переважна більшість «за» була від респондентів віком 18-25 років. При цьому досвід співжиття до шлюбу є у 37% респондентів, з них 25% зараз у шлюбі.

Щодо переваг офіційного шлюбу, респонденти відмітили те, що він надає почуття впевненості (25%) та необхідний для виховання дітей (20%); полегшує

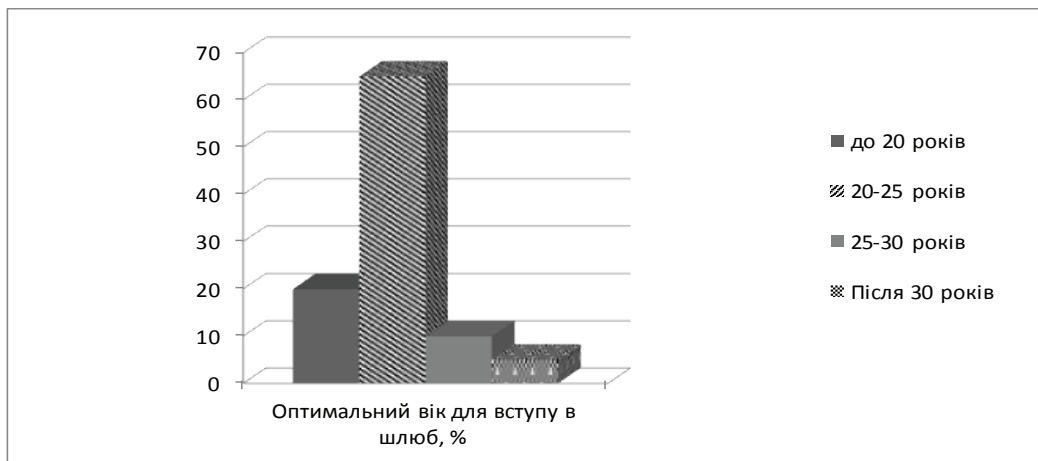
ведення господарства і створює матеріальну базу – 15%. 10% респондентів вважають, що людина може дбати про себе і самостійно. Обов'язковою офіційну реєстрацію вважають 30% опитаних.

Серед прийнятних причин до вступу в шлюб переважає кохання (50%), вагітність обрали 35%, 5% обрали варіант за розрахунком, ще 10% відмітили вік та тиск батьків.

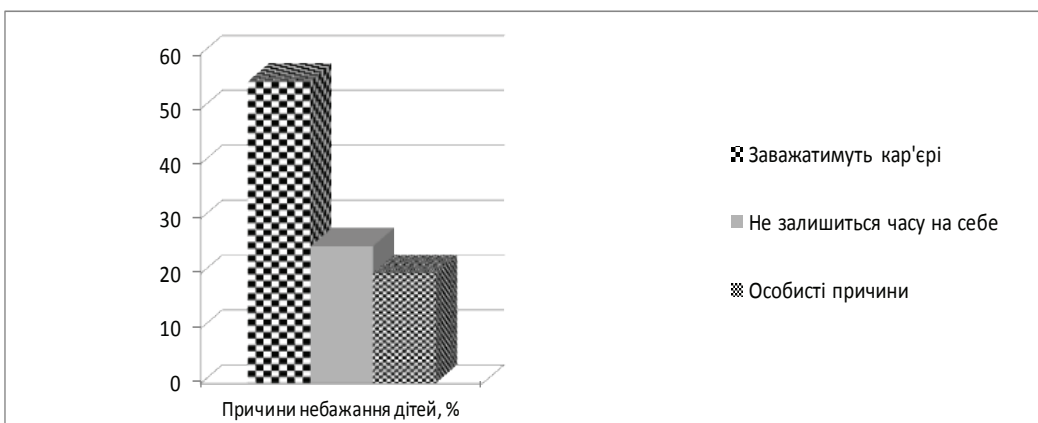
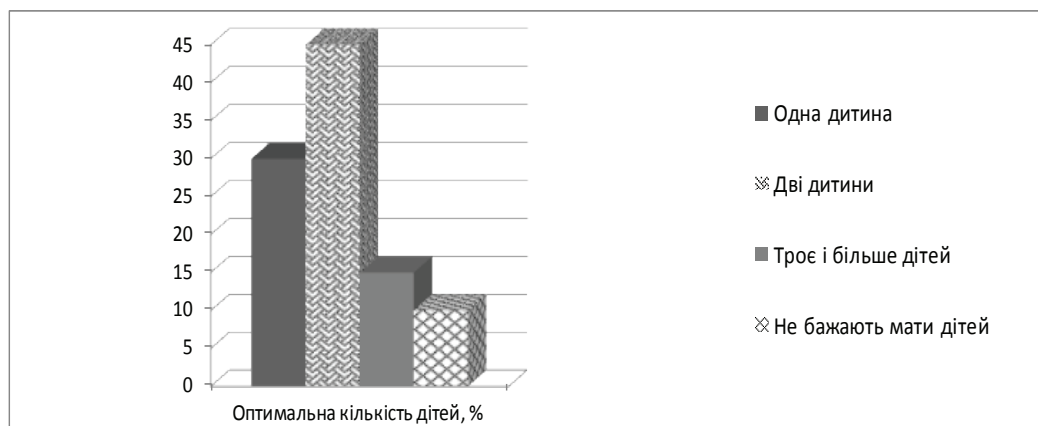
Оптимальний вік для вступу в шлюб, на думку респондентів – 20-25 років (65%), ще 20% відміти-

ли варіант до 20 років, 10% проголосували за варіант 25-30 років, 5% - за шлюб після 30 років.

Щодо оптимальної кількості дітей, то переважає варіант двоє (45%), на другому місці одна дитина – 30%, 15% бажає трьох і більше дітей. 10% не бажа-

ють мати дітей (55% з них обґрунтували це тим, що діти заважатимуть кар'єрі, 25% – не залишиться часу на себе, 20% -

В результаті проведеного дослідження в місті Ужгород можна стверджувати, що на сучасному етапі на зміну традиційним шлюбно-сімейним відносинами приходять егалітарні. Це є безперечним плюсом, адже егалітарний шлюб – це шлюб добровільний, вільний від примусу, матеріальних розрахунків, втручання або тиску третіх осіб союз жінки та чоловіка, у такій сім'ї не обмежуються права та гідність чоловіка і жінки, що забезпечують кожному з них рівні можливості професійного, інтелектуального і духовного зростання. Причому дослідження виявило залежність визнання егалітарної форми стосунків від освіченості партнерів – чим вищий рівень освіти,

тим частіше обирають дану форму сім'ї.

Висновки Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки Цінність сім'ї та шлюбу серед жителів міста Ужгород аніскільки не зменшилась, а альтернативні форми сімейних стосунків на кшталт цивільного шлюбу чи спільного проживання мають місце лише серед молоді. Це теж можна віднести до плюсів, адже завдяки такій дошлюбній практиці спільного життя люди навчаються будувати стосунки, господарство, сімейний бюджет і т.д., чим відповідно зменшують кількість потенційних розлучень, що знаходяться на високому рівні серед молодих сімей, які перебувають в офіційних шлюбах.

В той же час під загрозою знаходиться демографічна ситуація в країні, тому що опитування показало, що є тенденція до зменшення народжуваності до одного-двох дітей. Також практика дошлюбних відносин не передбачає народження дітей, або, що гірше, призводить до великого числа позашлюбних дітей.

Так як сім'я і шлюб є невід'ємною частиною всього суспільства, то криза сім'ї – це криза всього суспільства. Тому держава зобов'язана вживати заходів для заходів щодо оптимізації функціонування сім'ї та нормального розвитку сімейних відносин, попередження конфліктів та профілактики проблемних

ситуацій. Сюди можна віднести пропаганду загальнолюдських цінностей, підвищення педагогічної культури батьків, реформування системи соціального захисту та надання допомоги малозабезпеченим категоріям населення, вдосконалення системи пільг, що надаються окремим категоріям сімей, сприяння вирішенню соціально-побутових проблем сімей, налагодження чіткої системи підтримки молодих сімей, поліпшення репродуктивного здоров'я населення, розширення і вдосконалення системи інформаційно-просвітницького забезпечення роботи з реалізації державної політики стосовно сімей тощо.

Список використаної літератури

1. Андреева Г.М. Социальная психология. – М., 1995. – 460с.
2. Дивицына Н.Ф. Семейведение. – М.: Гуманит. изд. Центр. ВЛАДОС, – 2006. – 372 с.
3. Шнейдер Л.Б. Функционально-Ролевая структура семейных отношений // Психология семейных отношений. Курс лекций – М.: Апрель-Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – С. 132-133
4. Эйдемиллер Э.Т., Юстицкий В.В. Семейная психотерапия. – Л.: Медицина, 1990. – 545 с.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2016 р.

Борщ Константин Константинович

кандидат социологических наук, доцент
кафедра социологии и социальной работы

ДВНЗ Ужгородский национальный университет, Ужгород, Украина

ОТНОШЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ УЖГОРОДА К ТРАНСФОРМАЦИИ ТРАДИЦИОННЫХ СЕМЕЙНО-БРАЧНЫХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ И ЦЕННОСТЕЙ

Семья – это сложное социокультурное явление. Специфика и уникальность ее заключается в том, что она фокусирует в себе практически все аспекты человеческой жизнедеятельности и выходит на все уровни социальной практики: от индивидуального до общественно-исторического, от материального к духовному. Семейно-брачные отношения представляют собой интерес для исследования, поскольку семья является одним из фундаментальных институтов общества. В ходе культурно-исторического развития изменялись как формы семейно-брачных отношений, так и само содержание этих отношений, в частности, между мужем и женой. Рассмотрение причин возникновения тех или иных форм брака представляет интерес для культурно – исторического анализа, рассмотрения причин кризиса семьи в настоящее время. Вместе с тем, между процессами кризиса и эволюции, представленными в научной литературе как противоположные, существует тесная связь и зависимость, которые и обуславливают современное состояние семейно-демографической и социальной сфер украинского общества

Ключевые слова: трансформация, отношение, ценности, отношения, эгалитарная, традиционная, современные.

Borshch Kostyantyn

Candidate of Sociological Sciences, Ph.D., Assistant Professor

Department of Sociology and Social Work

Sate Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»

Uzhhorod, Ukraine

ATTITUDE OF UZHGOROD POPULATION TO THE TRANSFORMATION OF TRADITIONAL FAMILY-MARRIAGE RELATIONSHIPS AND VALUES

Family is a complex socio-cultural phenomenon. The specificity and uniqueness of it is that it focuses a virtually all aspects of human life and goes to all levels of social practice, from the individual to the social and historical, from the material to the spiritual. Family relations are of interest to study, because family is one of the fundamental institutions of society. In the cultural and historical development family has changed as a form of family relations and the actual content of these relations, particularly between husband and wife. Review the causes of certain forms of marriage is of interest to cultural-historical analysis. However, the crisis between processes and evolution presented in the scientific literature as the opposite, there is a close relationship and dependence, which are causing the current state of family and demographic and social spheres of the Ukrainian society. During the lifetime a person is a member of many different groups - the group of peers or friends, school class, work team, sports team - but only family remains the group, which it never leaves. Family at present is undergoing radical changes in its functions and forms of family life. Incomplete and illegitimate family is becoming more common, age of marriage is the increasing, fertility is reduced, implementation of basic functions of family is transmitted to social institutions, a growing number of conflicts between family members take place through a different understanding of family values and different perceptions of the distribution of roles. All this suggests the need to study these issues to prevent conflict in marriage and family relations and to facilitate new period adapted to modern conditions of forms of family life.

Key words: transformation, attitudes, values, relationships, egalitarian and traditions.